

Уродженці Січеславщини в боях за самостійну Україну
1917-1921 рр.

Де прочитати більше про історію Дніпра та області в період 1917-1921 рр.?

НА РОКИ РЕВОЛЮЦІЇ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ

II. ДОБА ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

Початкові стадії пробудження українства. Перший Універсальний Конгрес українських організаційних сил. Центральна Рада. Кваліфікаційні органи губернської влади. Українські політичні партії в Катеринославі. Вибори до міської ради. «Українізація» селянства. Партія українських соц.-революціонерів. Катеринославське «Вільне Товариство». Большевицький переворот на Московщині. Третій Універсальний Конгрес Центральної Ради. Політичний провід Ц. Ради. Успіхи большевицької пропаганди. Зріст українства і вибори до Всеросійських Установчих Зборів. Причини розкладу українського війська. Початок боротьби з большевиками. Московсько-большевицька окупація України.

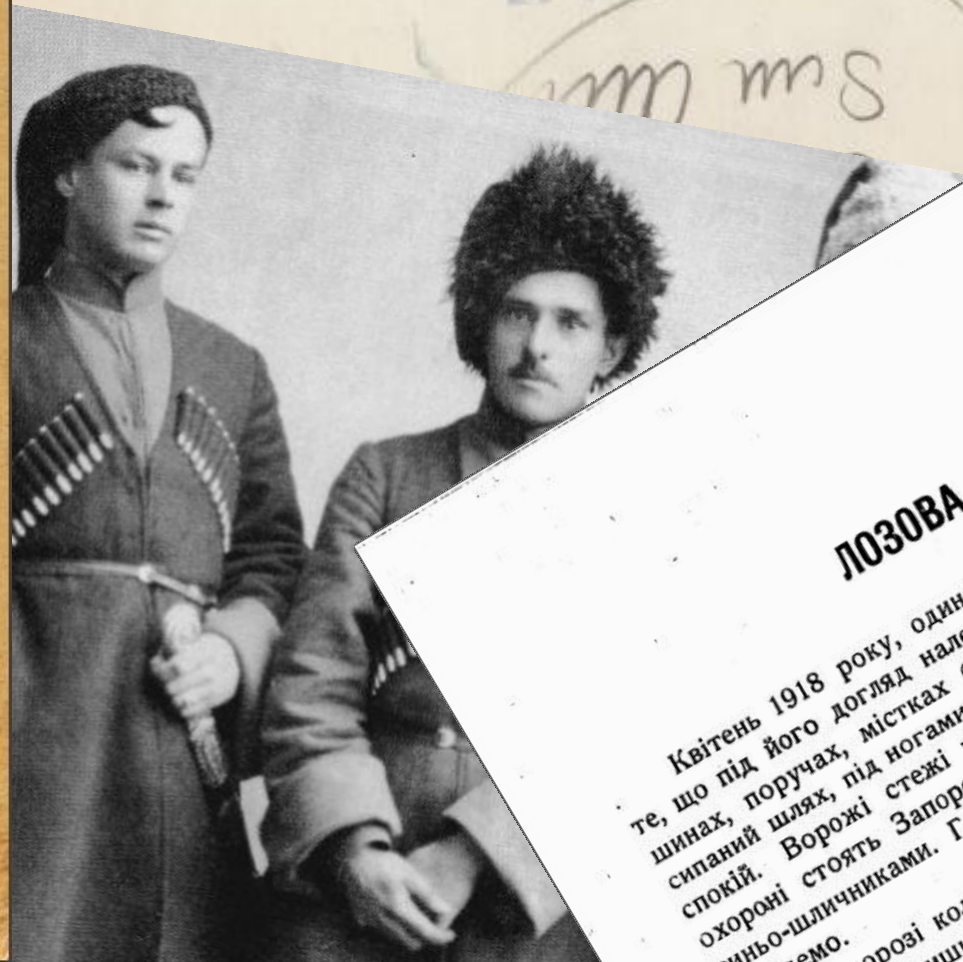
Коли вибухла революція, що почалася в огні світової війни, я був у Катеринославі, де служив в уряді вагонтів для армії. Як мобілізований агроном, спочатку я працював на північному Кавказі, потім мене знову переведено до Катеринослава. Тут, в цій країні «Вольностей» Війська Запорозького, мені довелося бути активним свідком всіх тих початкових стадій пробудження українства, якими визначалася революція 1917 року на Україні.

Головною баяою українства на Катеринославі було село. Місто було чуже, неукраїнське. Тому в вибуху революції українському заговорили майже виключно нижчі шари людності — селяни та некваліфіковані робітники, що ще не втратили свого зв'язку з селом. Так звані вищі верстви склалися переважно з росіян або помосковцями «малоросів». Зросійщені вони найбільш неприхильно до українства ставилися.

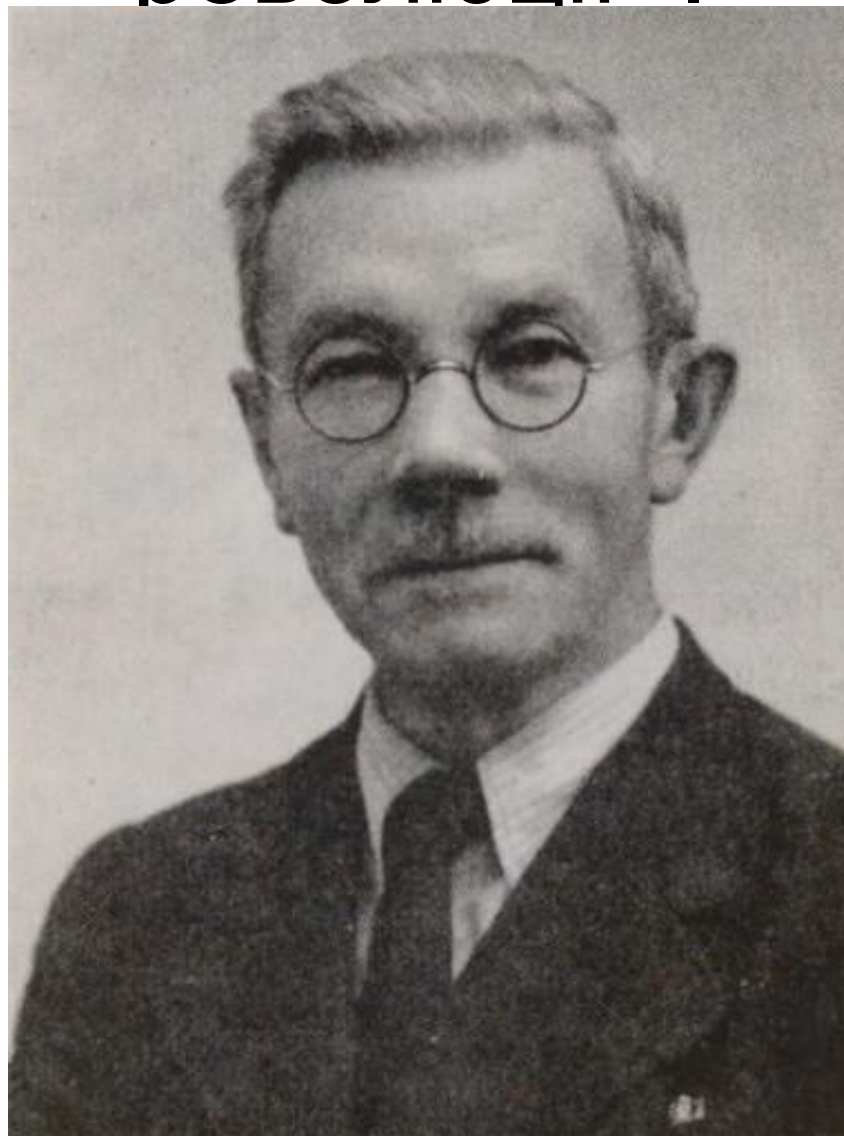
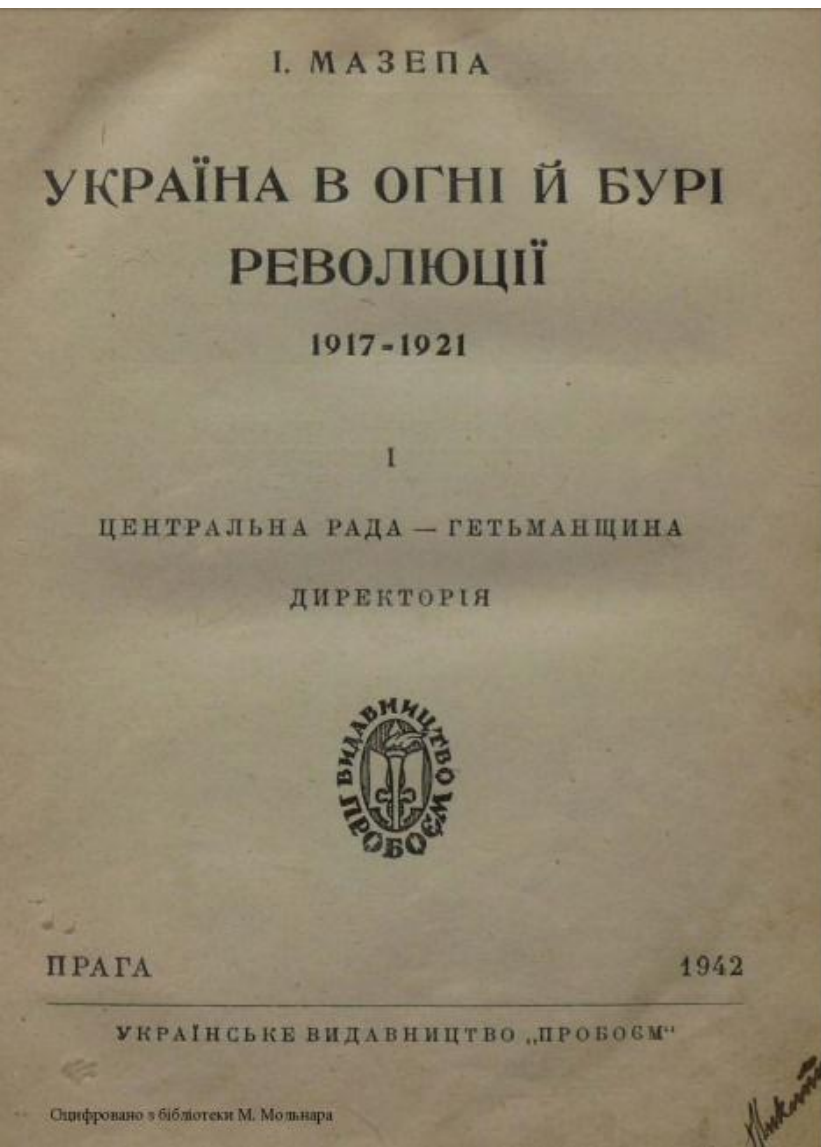
Сікевич В. Сторінки із записної книжки. Б.м. (Вінніпег), 1945.
<http://diasporiana.org.ua/>

ЛОЗОВА СЛАВЯНСЬК

Квітень 1918 року, одинадцять в ночі. Місяць гарно освічує все те, що під його догляд належить. Повітря вохке і доволі холодне, на шинах, поручах, містках блищать краплі роси. Камінчики, якими висипаний шлях, під ногами крутяться і доволі голосно нарушують нічний спокій. Ворожі стежі від нас яких шість верств. З нашого боку на охороні стоять Запорожці, яких гайдамаки кликали курятниками або чинь-шличниками. Головна їх застава десь тут на цьому шляху, що веде до Лозової. Коло залізничної будки паротяг з одним вагоном. Крутизна, тільки вартовий біля паротягу стоїть і дрімота його далеко стоять їхні варти, а він рукою показав на шлях, який веде до Лозової. Біля містечка вартовий стоїть, яких двох, а біля йому, ми підемо до того вартового, а що я буду його чекати коло будити всю заставу. Всі вогор, то забрав би їх командант підслухав би їх

Ісаак Мазепа. «Україна в огні і бурі революції».

ДВА РОКИ РЕВОЛЮЦІЇ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ

II. ДОБА ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

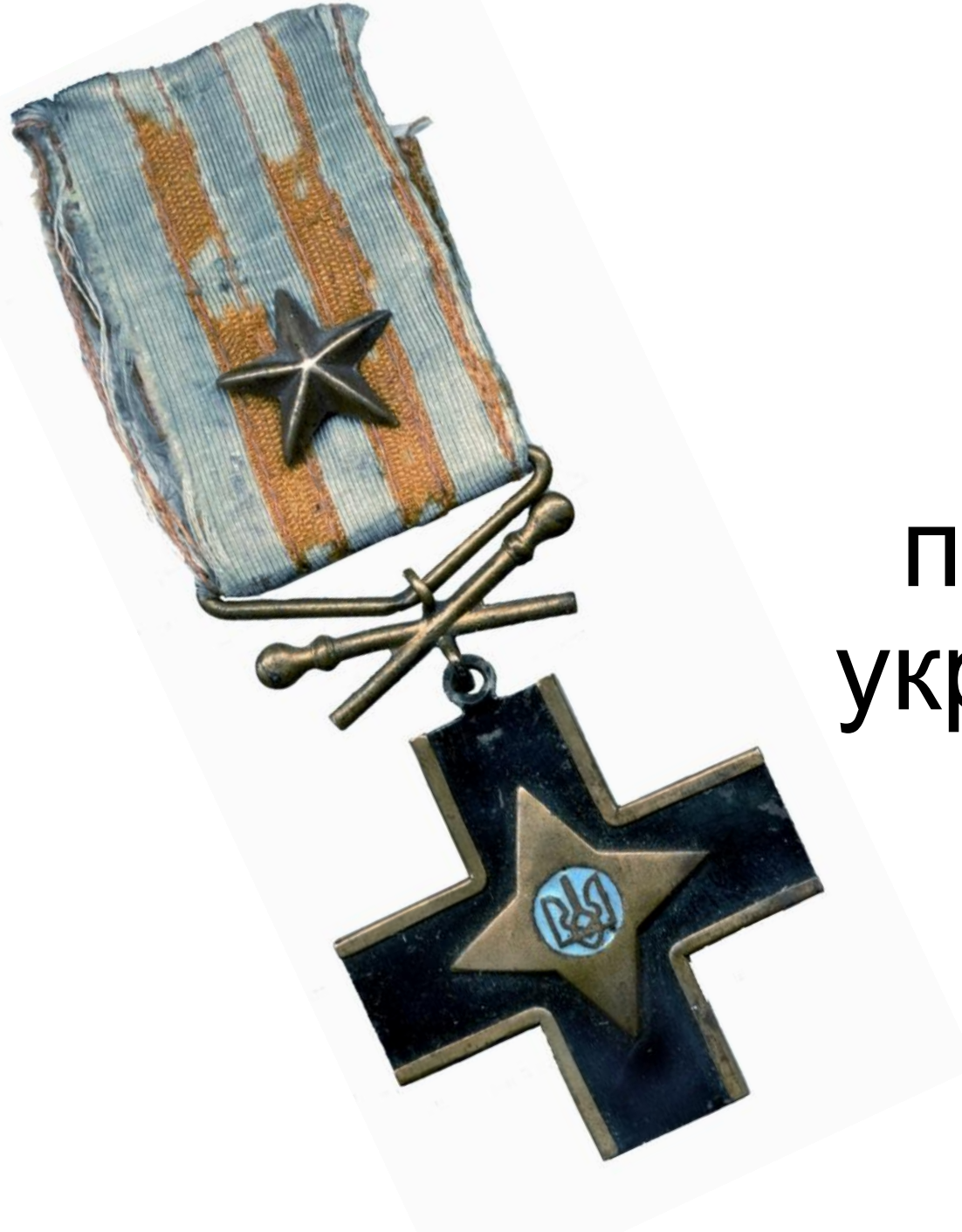
Початкові стадії пробудження українства. Перший Універсал Центральної Ради. Кваліфікація українських організаційних сил. Нові органи губернаторської влади. Українські політичні партії в Катеринославі. Вибори до міської ради. «Українізація» селянства і партія українських соц.-революціонерів. Катеринославіське «Вільне Козацтво». Большевицький переворот на Московщині. Третій Універсал Ц. Ради. Політичний провід Ц. Ради. Успіхи большевицької пропаганди. Зріст українства і вибори до Всеросійських Установчих Зборів. Причини розкладу українського війська. Початок боротьби з большевиками. Московсько-большевицька окупація України.

Коли вибухла революція, що почалася в огні світової війни, я був у Катеринославі, де служив в уряді заготовель для армії. Як мобілізований агроном, спочатку я працював на північному Кавказі, потім мене знову переведено до Катеринослава. Тут, в цій країні «Вольностей» Війська Запорозького, мені довелося бути активним свідком всіх тих початкових стадій пробудження українства, якими визначалася революція 1917 року на Україні.

Головною базою українства на Катеринославі було село. Місто було чуже, неукраїнське. Тому в вибуху революції по українському заговорили майже виключно нижчі шари людності — селяни та некваліфіковані робітники, що ще не втратили свого зв'язку з селом. Так звані вищі верстви склалися переважно з росіян або помоскованих «малоросів». Зросійшена інтелігенція ставилася найбільш неприхильно до української справи. Навіть в приводу чисто культурних вимог українців, як школи в українською мовою тощо, ці «землячки» казали: на Україні, мовляв, усі розуміють російську мову, тож для чого ще якась там окрема українська мова, школи і т. п. Зовсім в душі тої «програми» колишньої соц.-демократичної «Спідки», що, мовляв, життя українського народу «спілося» в життям народу

Михайло Омелянович-Павленко. «Спогади Командарма»

Як уродженці
Січеславщини
потрапляли до лав
українського війська?

1. Через українізацію частин РІА (1917).

2. Під час походу
Запорізького
корпусу на Крим
(весна 1918).

3. За мобілізацією до
Армії Української
Держави (літо-осінь 1918).

4. Як полонені бійці
Червоної та
Добровольчої армій
(1918-1920).

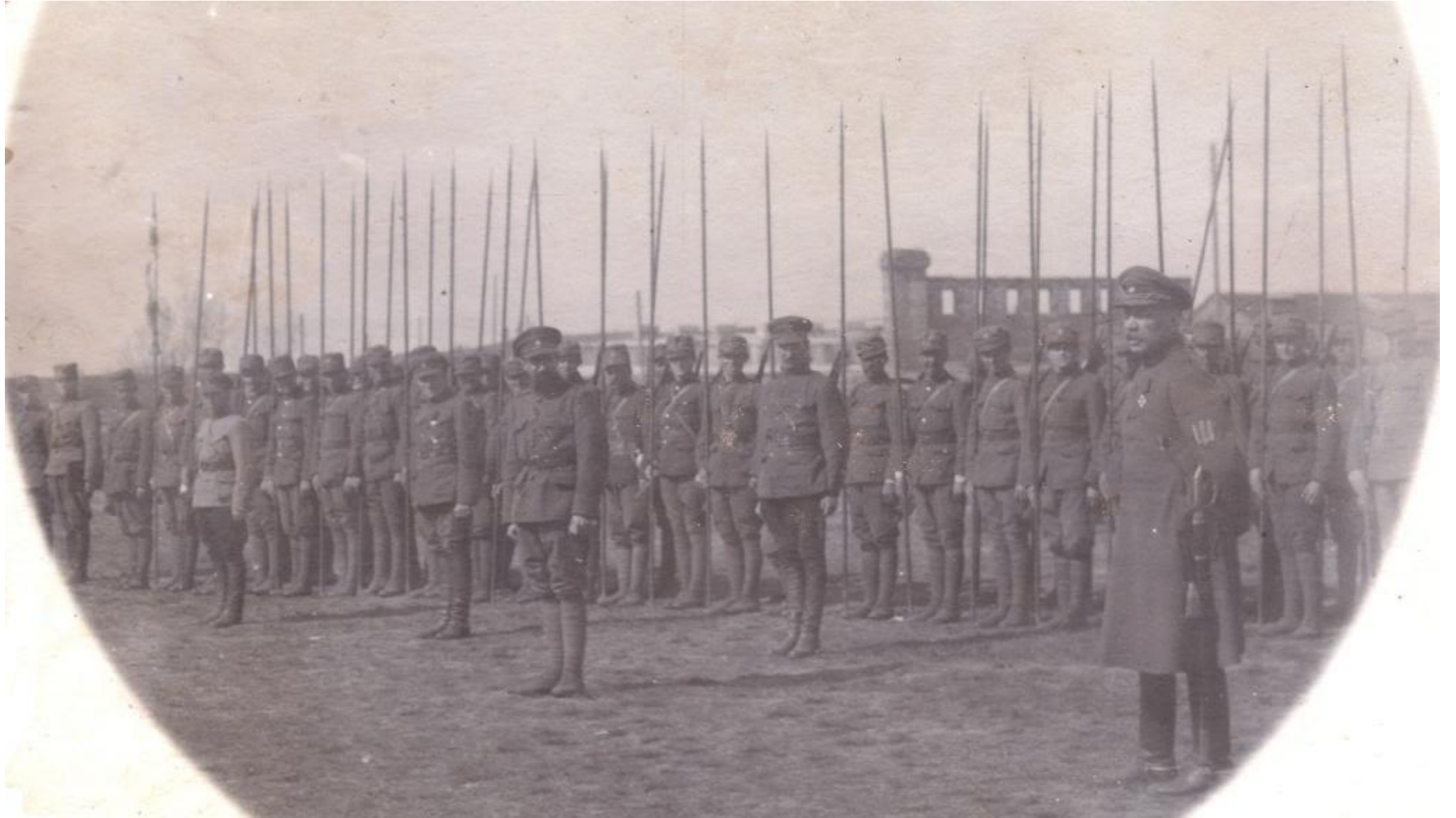
5. Зголошувались до
Армії УНР у таборах
в Польщі (1919-
1920).

6. Самотужки діставались до українських бойових частин.

Окремі біографії

Абаза Володимир Миколайович (1873 – н/д)

підполковник, командир Сірожупанної дивізії

Уродженець Катеринославської губ. Учасник Першої світової війни. Був нагороджений усіма орденами до Святого Володимира IV ступеня з мечами та биндою, а також Георгіївською зброєю. 24.08.1915 р. потрапив до австро-угорського полону.

З початку 1918 р. брав участь у створенні 1-ї козацько-стрілецької дивізії військ Центральної Ради. З жовтня 1918 р. — командир 4-го Сірожупанного полку Армії Української Держави; з 19.11.1918 р. — начальник 1-ї козацько-стрілецької (Сірожупанної) дивізії військ Директорії. У 1919 р. — помічник начальника цієї дивізії, а згодом знову начальник дивізії.

У 1920 р. — начальник збірної станиці вояків-українців у Ланцуті. З 20.04.1921 р. — командир 45-го стрілецького куреня 5-ї Херсонської дивізії Армії УНР.

Абриньба Дмитро Ілліч (1885 – 1918)

підполковник, командир Гайдамацького куреня у Катеринославі

Уродженець Полтавщини. Брав участь у Першій світовій війні. Був двічі поранений, нагороджений всіма орденами до Святого Володимира IV ступеня з мечами та биндою, а також орденом Святого Георгія IV ступеня та Георгіївською зброєю.

У 1917 р. деякий час був помічником командира Одеської гайдамацької бригади. З кінця листопада 1917 р. — командир Гайдамацького куреня у Катеринославі. Загинув у січні 1918 р. у вуличних боях проти червоногвардійців та більшовицьких військ, у Катеринославі, під час Першої українсько-більшовицької війни.

Авраменко Никифор АНТОНОВИЧ (1893 – 1973)

Уродженець с. Верхньодніпрівська. Брав участь у Першій світовій війні, був нагороджений відзнакою Святого Георгія IV ступеня. З листопада 1917 р. служив у військах Центральної Ради. З 09.02.1918 р. — комендант штабу Окремого Запорізького загону (згодом — бригади та дивізії). З 17.11.1918 р. — комендант штабу Лівобережного фронту під командуванням П. Болбочана. З 22.01.1919 р. — комендант штабу Запорізького корпусу (з 15.05.1919 р. — групи) Дієвої армії УНР. Учасник Першого Зимового походу, згодом — старшина штабу 1-ї Запорізької дивізії Армії УНР. У серпні 1920 р. у боях з червоними був поранений у праву руку.

На еміграції жив у Польщі. Автор «Споминів Запорожця» (Київ, 2007).

В пам'ять про нашого земляка

Авраменка

Никифора Антоновича

(22.02.1893, м. Верхньодніпровськ –
21.09.1973, м. Ломжа, Польща)

сотника Армії Української Народної Республіки,
коменданта штабу Лівобережного фронту (1918 р.),
згодом – Запорізького корпусу (1919 р.)

У Харкові восени 1918 р. Никифор Авраменко написав вірш-присягу, який не раз потім, вже на еміграції – далеко від рідної Січеславщини, читав своїм дітям:

*Тобі, мій краю дорогий, складаю я свою присягу —
Тебе любить, тобі служити, за тебе вмерти коло стягу...
І прапор наш жовто-блакитний клянусь довіку боронити,
І за народ, забутий, рідний, останню кров свою пролити.*

Білахів Віталій Семенович

(1897 – н/д)

сотник, командир 1-ї батареї 2-ї Волинської гарматної бригади

Уродженець Катеринослава (м. Дніпро). З лютого 1919 р. — т. в. о. командира 1-ї батареї 61-го гарматного дієвого полку Дієвої армії УНР. З 11.02.1919 р. — командир цього ж полку. Учасник Першого Зимового походу, лицар Залізного Хреста. У 1920–1921 рр. — командир 1-ї батареї 2-ї Волинської гарматної бригади Армії УНР.

З 1922 р. перебував на еміграції у Чехо-Словаччині. Закінчив лісовий відділ Української господарської академії у Подєбрадах (1927). Працював інженером у Чехо-Словаччині. Подальша доля невідома.

Засновники Вільного козацтва у Катеринославі

Брати Гаврило, Василь, Микола Горобці. Стали піонерами українського військового руху на Катеринославщині. У 1917 р. сформували перші в місті підрозділі Вільного козацтва, які склали українську залогу міста. Героїчно загинули у боях з більшовиками.

Груntenко Василь Антонович (1896 – 1923)

Уродженець с. Олферів Верхньодніпровського пов. Випускник медичного факультету Харківського університету. Учасник Першого та Другого Зимових походів. У 1922-1923 рр. один з організаторів та командирів Волинської повстанської армії, яка вела партизанську боротьбу проти більшовиків на Житомирщині.

Здібний організатор диверсійно-партизанських підрозділів. Особисто брав участь у плануванні та проведенні штурмових, диверсійних та розвідувальних операціях. Схоплений до полону, страчений. Місце поховання невідоме.

Зелінський Віктор Петрович (1864 – 1940)

генерал-полковник, начальник 1-ї Української козацької дивізії (Синьожупанників)

Походив із дворян, з родини офіцера. Народився у с. Петриківці Катеринославської губернії. Брав участь у Російсько-японській війні. Був поранений та контужений. За бойові заслуги одержав позачергові звання підполковника та полковника. Був нагороджений Георгіївською зброєю, орденом Святого Георгія IV ступеня, всі ордени до Святого Володимира IV ступеня з мечами та биндою. З 1911 р. — генерал-майор. 24.11.1914 р. у бою під м. Березини потрапив у німецький полон. Перебував у таборах Ганноверіш-Мюнден та Бішовсверд.

Восени 1917 р. підтримав український національний рух, очолив раду офіцерів-українців, що перебували у таборах військовополонених у Німеччині. З 08.02.1918 р. — начальник 1-ї Української козацької дивізії (Синьожупанників), сформованої з військовополонених-українців у німецьких таборах. З березня 1918 р. - на штабних посадах українського війська. З 15.07.1920 р. — голова Української дипломатичної місії у Варшаві. 20.10.1921 р. за наполяганням Радянської Росії був змушений залишити Польщу. Згідно наказу С. Петлюри був відряджений до Німеччини «для студіювання військової літератури і матеріалів, дотичних минулої світової війни». Мешкав та помер у м. Цоппот (Сопот), де й помер.

Командир Синьої дивізії генерал-поручник ЗЕЛИНСЬКИЙ на молебні в Києві після приходу дивізії в Україну.

Капустянський Микола Опанасович (1879 – 1969) генерал-хорунжий

Походив з родини священика, з с Чумаки Катеринославської губернії. Закінчив Миколаївську військову академію за 1-м розрядом (1912). Брав участь у Першій світовій війні. За бойові заслуги був нагороджений Георгіївською зброєю. В українському військовому русі з вересня 1917 р. В українській армії на різних штабових посадах; найвища з яких – т. в. о. начальника штабу Дієвої армії УНР.

На замовлення Військового міністерства УНР книгу «Похід Українських армій на Київ — Одесу в 1919 році» (в трьох частинах).

Восени 1923 р. виїхав до Парижу. Був активним членом Української військової організації, представником УВО у Франції. 03.02.1929 р. на І з їзді ОУН був обраний до Проводу українських націоналістів, призначений керівником військового штабу ПУН.

Восени 1941 р. прибув до окупованого німцями Києва, де заснував Військовий клуб ім. П. Полуботка, намагався формувати українській військові частини у складі Вермахту. Наприкінці 1941 р. виїхав до Відня, згодом — до Львова, де в 1942–1944 рр. намагався керувати процесом створення партизанських частин ОУН-Мельника. З 1945 р. перебував на еміграції у Мюнхені, де помер та похований.

Лисогор Степан Омелянович

(1889 – н/д)

полковник, командир 12-го пішого Немирівського полку ім.
Сірка

Уродженець Верхньодніпровська. Учасник Першої світової війни. Нагороджений орденом Святого Георгія IV ступеня. Учасник українізації частин РІА. У грудні 1917 р. на чолі куреня прибув до Миколаєва. У 1918 р. закінчив Інструкторську школу старшин.

Навесні 1919 р. — командир 1-го куреня 56-го пішого дієвого Немирівського полку Дієвої армії УНР. Влітку 1919 р. — командир 12-го пішого Немирівського полку ім. Сірка 3 07.10.1920 р. — командир 9-ї бригади 3-ї Залізної стрілецької дивізії. Станом на 25.05.1921 р. — приділений до штабу 21-го куреня 7-ї бригади 3-ї Залізної стрілецької дивізії Армії УНР. Учасник Другого Зимового походу 04–19.11.1921 р., під час якого командував 5-м збірним куренем 3-ї Залізної дивізії.

У бою під ст. Чоповичі 11.11.1921 р. дістав важке поранення (С. Лисогора та ще кількох поранених вояків героїчно врятувала його дружина Юзефа Лисогор, яка також брала участь у Другому Зимовому поході). З 1923 р. жив на еміграції у Калішу. Подальша доля невідома.

Уродженці Січеславщини, загиблі в боях за Україну

Ананченко Павло (Бузовська вол. – біля с. Ольшанка в районі Ямполя) – підхорунжий 2-го Кінного полку Армії УНР. Загинув у бою з більшовиками 2 травня 1920 р.

Гадченко Іван (с. Сурсько-Михайлівка Катеринославського пов. і губ. – с. Павлівка Катеринославського пов. і губ.) – козак Армії УНР. Загинув у бою з більшовиками в листопаді 1919 р.

Новосад Зінько (с. Томаківка Катеринославського пов. – с. Розношенці Подільської губ.) – козак Окремої Кінногірської артилерійської бригади Армії УНР. Загинув у бою з червоними.

Олександрів Василь (с. Рибальськ Новомосковського пов. – с. Порохова на Галичині) – козак 2-го кінного полку ім. І.Мазепи. Помер від ран, одержаних у бою з Червоною армією 15 вересня 1920 р.

Лозовенко Іван (Катеринославська губ. – с. Іванківці Ліинського пов. Подільської губ.) – хорунжий, командир кінної чоти 14-ї бригади Шепеля 5-ї Херсонської дивізії Армії УНР. Загинув 5 жовтня 1920 р. у бою з більшовиками.

Проскурня Максим (м. Катеринослав – під с. Кобилівка біля Тульчина на Поділлі) – поручник Мазепинського куреня Армії УНР. Загинув 23 жовтня 1919 р. у бою з Добровольчою армією Денікіна.

Гукало Кирило (Катеринославська губ. – під с. Картушно на Чернигівщині) – хорунжий Наливайківського куреня. Загинув у бою з більшовиками у 1918 р.

Олексієнко Семен (м. Катеринослав – під Проскуровим) – бунчужний Богунівського куреня. Помер у листопаді 1919 р., після виснажливих бойових походів, від тифу.

Черняк Василь (с. Волоське Катеринославського пов. і губ. – с. Галузинці) – хорунжий 11-го Сірого куреня 2-ї Волинської дивізії Армії УНР. Загинув 14 листопада 1919 р. у бою з більшовиками. Побратими не змогли винести тіло з під обстрілу.

Спиридон Тропко

Козак Армії УНР

1895 - 16.12.1918

с. Дніпрованішка - н. Катеринослав

Загинув у бою з махновцями

Поторока Дмитро Костянтинович
(1897 – 1962)

сотник 4-ї Київської дивізії

Учасник Першого та Другого
Зимових походів, Лицар Залізного Хреста
«За Зимовий похід і бої»

«Поворотці»

з таборів військовополонених на Донбас

Губченко Федір Омелянович

(22.04.1899, Катеринославська губ., Бахмутський пов., с. Ступки – н/д) – козак Окремої Запорізької залізничної сотні Армії УНР.

Романенко Іван Карпович

(28.05.1897, Катеринославської губ., Бахмутського пов., с. Государів-Байрак – н/д) – козак Окремої Запорізької залізничної сотні Армії УНР.

5/13/04
Український інститут національної пам'яті

01021, м. Київ, вул. Липська, 16.

Телефон: 281-08-88

Факс: 254-05-85

E-mail: UINP@MEMORY.GOV.UA

www.memory.gov.ua

